

THE EROTIC POETRY OF ILEANA MĂLĂNCIOIU

Ioan Gheorghişor, PhD Candidate, "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureş

Abstract: The erotic lyric of Ileana Mălăncioiu is of a tragic nature, due to the fact that in her poems Eros meets Thanatos. Out of the volumes in which the erotic theme appears ("Unto Hieronymus", "The Queen's Heart" and "Lilies for Her Ladyship the Bride") "you could easily form a romance novel", as the literary critic Mircea Scarlat once noticed.

Based on autobiography and an original setting, the erotic poems include numerous childhood memories and hieratic characters. A constant in the poet's writings is the invocation, in her verses the young girl addressing Hieronymus or "a brave boy". At some point, the eros shapeshifts, as the sensuality gives room to a fraternal sentiment. Not seldom does the poet has the obsession of pairs, even in death being preferable that we go "in couples".

Ileana Mălăncioiu does not write "an erotic poetry in the common sense" (N. Manolescu), but one in which the romantic influences are mixed in with the naturalistic ones, resulting a downright sickly eros, in which the two lovers are mere puppets in the hands of fate.

Poems such as "The Bear", that treats the myth of the Flyer in an original manner, or "Prayer", in which the girl falls in love with a fairy tale villain, are all quite remarkable. Another poem, that describes a woman who agrees to being bricked into a wall, is illustrative for the idea that, in the vision of "The Slaughtered Fowl" author, a woman must defend her man and even sacrifice herself for him if necessary.

Keywords: "Mălăncioiu", "romanian", "erotic", "poetry", "romance"

Întâlnirea dintre Eros şi Thanatos duce, în poemele Ilenei Mălăncioiu, la un tragism care o situează pe poetă între romantismul eminescian şi simbolismul de tip bacovian; dragostea se întâlneşte cu moartea aproape întotdeauna. De la început, tema erotică „împerechează cu tema morţii” după observaţia lui N. Manolescu¹. Iulian Boldea² nota şi el, în acest sens: „Iubirea şi moartea sunt (...) teme care se contaminatează reciproc în tradiţie romantică: erosul capătă reflexe ale thanaticului.” Volumele în care apare tema erotică şi la care se referă N. Manolescu sunt „Către Ieronim” (1970), „Inima reginei” (1971) şi „Crini pentru domnişoara mireasă” (1973), din care, aşa cum consideră Mircea Scarlat³ „se poate constitui un roman de dragoste”.

Noutăţile pe care le aduc cele trei cărţi sunt **autobiograficul şi scenografia**. Prima noutate include şi amintirile din copilărie, dar într-o formă individualizată. „Devine sensibilă o experienţă proprie, înspăimântătoare, din care iubirea şi moartea îşi trag părţi egale”, susţine N. Manolescu⁴. În ceea ce priveşte scenografia, şi N. Manolescu şi Mircea Scarlat se referă la contextul dramatic al poemelor. Poeta „pune la cale un scenariu al vieţii şi al morţii, distribuie roluri, inventează personaje hieratice (unele din tradiţia folclorică, altele din aceea biblică)⁵. Ele se numesc Ieronim (probabil descinzând din nuvela lui Eminescu, „Cezara”), Ierodosa sau Natanael.

¹ Manolescu, Nicolae. (2001). *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu, I, Poezia*, Braşov: Aula, p.196

² Boldea, Iulian. (2004). „Efectul de palimpsest”. *România literară*, no. 33

³ Scarlat, Mircea. (1990). *Istoria poeziei româneşti, vol IV*. Bucureşti: Editura Minerva, p.149

⁴ Manolescu, Nicolae. Op.cit. p. 196

⁵ Ibidem, p. 197

Un personaj interesant este **Ieronim**, un mort-viu, care umblă gol, plânge, doarme, suferă și învie în poeme. Ieronim are „un ochi de sticlă/ puțin mai albastru decât celălalt/ și puțin mai rotund și puțin mai adânc/ și are valuri în el, ca icoanele vechi” (*Doarme Ieronim*). Prin trupul lui „luminat” „se vedeau toate oasele frânte”.

Bărbatul devine „un jind al morții”. Femeia are „dorița de împreunare cu fantasma acestuia pe câmpia morții, în dorița ei de a-i fi credincioasă și de a-i obloji oasele zdrobite și răsfirate cu sânge de urs și cu apa vie a sufletului – o tânguire cumplită de rusalcă, de ondină, de știmă nelumită.”⁶:

„Ca să te vindec, Ieronim, ți-adusesem
Sânge de urs, în șoaptă te rugăm
«Gustă puțin, îți va face bine»,
Și într-un adevăr, credeam că în noaptea aceea
Cu sânge de urs te-aș putea vindeca. [...]

Dinadins îl vărsai și strigai către mine
Și nu știi, Ieronim, cât de rău îmi părea,
Altfel aș fi vrut să fie în noapte aceea chiar dacă
Oasele tale zdrobite, în grabă la loc adunate,
Sângele de urs să le vindece nu mai putea.” (*Sânge de urs*)

Ieronim se scaldă în „apa morților” și, „de rușine fuge cu apă cu tot”. Femeia e „asemenea ielelor”, trupul ei s-a scaldat într-o apă pe lângă care nu trecuse niciun alt bărbat până la el.

Erosul triumfă, senzualitatea e – susține E. Negrici⁷ – „năpraznică”. Gh. Grigurcu remarcă faptul că „mediul patologic rămâne în continuare cel al neîmplinirii erotice”.⁸ Împăratul Aurelian e doar o umbră a celui care a fost și, deși e numai un schelet deteriorat, femeia dorește să-l atingă: „Aurelian, împăratule, dă-mi mâna,/Nu-mi pasă că lipsesc trei oase din ea.”. N. Manolescu⁹ neagă influența eșecului erotic în interesul poetei pentru reveriile morbide. În opinia domniei sale, ea nu scrie „o poezie erotică în sensul comun”, nici măcar nu scrie o poezie „a frustrării erotice”.

În zona erotismului maladiv al Ilenei Mălăncioiu –și nu doar acolo – există și anumite influențe naturaliste, amestecate cu cele romantice. Poeta „are aerul de pădureancă tânără, liberă, neîmblânzită, dornică de senzații tari”¹⁰ (Alex Ștefănescu). Cuprinsă de „voluptatea spaimei” (E. Negrici¹¹), femeia are dorița de a fi strivită de un urs. Ca și „Pasărea tăiată”, și poemul „**Ursul**” este de tip inițiat, dar, de această dată, nu este vorba de o inițiere în taina morții, ci în misterul iubirii. E tratat aici, în mod original, cunoscutul *mit al Zburătorului*. Criticul Mircea Scarlat consideră că Ileana Mălăncioiu, „prin aplecarea spre ritual, descinde din Ion Barbu, cel din *Ritmuri pentru nunțile necesare*”, poemele erotice ale ei fiind „ilustrări ale unor ritualuri imuabile”¹². Femeia se lasă călcată de urs, iar dincolo de procedura medicală

⁶ Negrici, Eugen. (1985). *Introducere în poezia contemporană*. București: Cartea românească, p. 134-135

⁷ Negrici, Eugen. Op.cit. p. 134

⁸ Grigurcu, Gheorghe. (1979). *Poeți români de azi*. București: Cartea românească, p. 206

⁹ Manolescu, Nicolae. Op.cit. p. 197

¹⁰ Ștefănescu, Alex. (2000). „La o nouă lectură: Ileana Mălăncioiu”. *România literară*, no. 3

¹¹ Negrici, Eugen. Op.cit., 134

¹² Scarlat, Mircea. Op. cit. P.148

rustică ce acționează ca pretext, poemul sugerează dorința acesteia de a fi iubită de bărbat printr-o „strivire dureroasă, dar aducătoare de bucurie, nu de suferință”.

Demersul liric e derutant și îți oferă imaginea unei fete de la țară, chinuită de durerile de spate, de care crede că scapă dacă o calcă ursul. Dar cititorul avizat observă lesne că poemul are conotații erotice. Bărbatul (ursul) e grijuliu cu femeia:

„Să vadă că sunt încă vie și că aș vrea să mă fac bine
Să-nceapă să mă calce-alene din umeri până la picioare
Să-l simt alunecând pe coaste și-ngenunchind fără să vrea
Și să coboare iar pe iarbă atunci când știe că mă doare.”

Clipele de extaz sunt precedate de preludiu: „să se aplece peste mine/ Și să rămână-așa o vreme să mă miroasă în tăcere.” Dorința femeii de a trăi repetitiv, cu maximă intensitate, actul erotic înfrânge spaima că ar putea fi rănită de ghearele ursului.

„Să urce-apoi din nou pe șira spinării-ncet până la gât
S-aud vertebrele troznindu-mi sub dreapta laba lui de fiară
Și să nu pot țipa de teamă că-n timp ce trece peste mine
Ca să mă vindece, strigându-l, el ar putea să scoat-o gheară.”

Finalul poemului e memorabil, trăirile erotice prelungindu-se și dincolo de momentul propriu-zis: „Apoi să vină vindecarea, să ies din iarba tăvălită

Și să-mi mai simt o vreme trupul înfierbântat de pașii grei
Iar ursul să se-ndepărteze călcând încet peste pământuri
De parcă-ar merge mai departe pe umerii unei femei.”

Într-un alt poem superb, intitulat „**Rugă**”, fata se îndrăgostește de un zmeu. Ea „tânjește după puritate, înfățișând cruzimea”.¹³ Apare aici o constantă a eroticii Ilenei Mălăncioiu, *invocația*. În poezia amintită mai sus, cel căruia i se adresează este „un băiat curajos, încercat pe zidul morții și în bâlciul copilăriei”, care este rugat să o smulgă „de la zmeul cu șapte capete”, spre a câștiga o parte din împărăție, căci ea a venit acolo nesilită de nimeni:

„Eu am venit de bună voie aici,
Am șters vatra-mpăienjenită
Am frământat de două ori pământul
Și am umplut cuptoarele cu pită. [...]
O, toate fetele acelea din poveste
Care de teamă v-au urmat mereu
Când e atât de simplu și de omenește
Să-ncerci odată să iubești un zmeu!”

Și în alte poeme „expresia poetică ia forma unei invocații” (Iulian Boldea).¹⁴ Sunt invocați Ieronim sau Natanael, căci poeta vrea să comunice, dar celălalt nu există sau e de negăsit. „Iar mă-ndepărtez de tine dinadins ca să te văd/ nerobită de puterea sufletului tău cel

¹³ Grigurcu, Gheorghe. Op.cit. p.263

¹⁴ Boldea, Iulian. Op.cit.

dus/ înapoi spre altă lume care-i pare mai a lui/ decât lumea-n care parcă din greșeală a fost pus.”

La un moment dat, la Ileana Mălăncioiu *erosul se metamorfozează*. Scade interesul pentru năluca împăratului Aurelian sau pentru bărbatul cu „un rece ochi de sticlă” (*Doarme Ieronim*), cu trupul doar „un contur de lumină aproape difuz” prin care „se vedeau toate oasele frânte”. Apare, în schimb, născută din eșecul erotic, nostalgia ambiguă pentru *sentimentul fratern*: „Cine-a păcălit de-am fost la fel/ și n-am fost frați de mamă sau de tată/ Ci te aștept sub plopul ce se zbate/ Că nu te pot iubi ca pe un frate/ Și nu mă poți iubi ca pe o fată.” „Erosul feciorelnic” – cum îl numește N. Manolescu – și platonicele caracterizează poemele Ilenei Mălăncioiu. „Îi stă lui Ieronim la cap ca o soră de caritate, nu ca o iubită” (*Rugă*). Iubirea înseamnă „bucurie a contopirii spirituale, înseamnă, de fapt, elegia acestei dorințe mereu neîmplinite...”: „Vai, cât pământ e acum între noi iubite/ parcă suntem îngropați la doi poli opuși./ [...] Să-naintăm încet către miezul pământului/ și să ne apropiem astfel de clipa în care/ îngerul lui ni s-a arătat la amândoi dintr-odată/ ca dovadă că el nu este o simplă iluzie.” (*Vai, cât pământ e acum între noi*).

Poeta are *obsesia cifrei doi, a perechilor*. Dumnezeu e implorat „să ne ia din doi în doi”, lăsând „la fiecare pe cineva să-l ducă încet de mână”. În moarte e bine să trecem câte doi:

„Ci iarăși mă apropii și-aștept
Și nimeni nu vine-napoi
Se vede hotarul și-aș vrea
Să-l trecem măcar câte doi.

Tu mergi ca și mine-ntr-acolo,
Simt iar în tăcerile lungi
Că parcă ajungi înainte
Și parcă te bucuri c-ajungi.

De-am trece măcar câte doi,
Legăți între noi cât de cât,
Să nu fim chiar singuri de tot,
Să nu ni se facă urât.” (*De-am trece*).

Pentru Ileana Mălăncioiu, *îndrăgostiții sunt jucării în mâna sorții*, iar moartea îi caută pe cei după care au fost creați, nu pe ei, care sunt doar niște „păpuși de pământ/făcuți doar pentru magie”. Altădată, cei doi iubiți sunt „ca valurile unui râu/ pe care apa veșnic le desparte/ și le unește strâns fără să vrea”. „Când va seca izvorul va fi un prund întins/ Cu păsări ce se scaldă în nisip”, iar „din tot ce-a fost au să rămână plopilor/ Pe marginile drumului pustiu/ Cu frunza care tremură-așteptând/ Fără să știe că e prea târziu/ Fără să știe ce și până când” (*Au să rămână plopilor*). Timpul rămas e măsurat de plop, dragostea se stinge, păsările uitării vor năvăli pe prundul întins. Dragostea a fost râul care a secat. În acest poem, „sensibilitatea elegiacă își regăsește o structură lirică desăvârșită și definitorie pentru talentul unei mari poete.”¹⁵

¹⁵ Felea, Victor.(1980). *Aspecte ale poeziei de azi. II*. Cluj-Napoca: Editura Dacia. p. 169

În viziunea Ilenei Mălăncioiu, *femeia trebuie să apere bărbatul, să se sacrifice chiar pentru el, să se lase zidită în zidul lui, chiar dacă ea nu e Ana, iar meșterul nu e legendarul Manole:*

„Stau într-un zid ca Ana lui Manole,
Numai că nu sunt Ana, iar cel care m-a zidit
N-a visat nimic niciodată.

El m-a închis într-un zid gata făcut,
În propriul său zid de apărare,
Ca să nu fiu nici înăuntrul hotarelor lui
Nici în afară.

El visează abia acum la sfârșit
Și umblă să mă scoată din piatră seacă,
Dar nu mai știe unde m-a zidit.”

Poezia erotică a Ilenei Mălăncioiu, dincolo de aspectul ei maladiv, are o frumusețe aparte prin structura ei dramatică, prin scenele memorabile care constituie temelia poemelor, zidurile acestora fiind făcute din parabole și simboluri. Mulțimea de verbe sprijină poveștile de iubire, colorând aceste veritabile tablouri impresioniste. Cititorului i se oferă astfel plăcerea odihnitoare a lecturii și certitudinea că are în față versurile unei mari poete.

Bibliografie

- Boldea, Iulian. (2004). „Efectul de palimpsest”. *România literară*, no. 33
- Boldea, Iulian. (2005). *Istoria didactică a poeziei românești*. Brașov: Editura Aula
- Cistelecan, Al. (2002). *Istoria literaturii române în epoca postbelică*. Tîrgu-Mureș: Editura Universității “Petru Maior”
- Felea, Victor.(1980). *Aspecte ale poeziei de azi. II*. Cluj-Napoca: Editura Dacia
- Grigurcu, Gheorghe.(1979). *Poeți români de azi*. București: Cartea românească
- Manolescu, Nicolae. (2001). *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu, I, Poezia*. Brașov: Aula
- Negrici, Eugen. (1985). *Introducere în poezia contemporană*. București: Cartea românească
- Scarlat, Mircea. (1990). *Istoria poeziei românești, vol IV*. București: Editura Minerva
- Ștefănescu, Alex. (2000). „La o nouă lectură: Ileana Mălăncioiu”. *România literară*, no. 3